

Nr 866

Av herrar von Sydow och Bergtund i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 98, med förslag till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotslagen den 25 maj 1962 (nr 256), m. m.

(Lika lydande med motion nr 737 i Första kammaren)

I proposition nr 98 föreslås en förlängning av likviditets- och kassakvotslagen, placeringskvotslagen samt ränteregleringslagen. I enlighet med vad som hävdades i motion nr 679 vid 1962 års riksdag i andra kammaren vill vi även nu understryka våra betänkligheter mot denna lagstiftning med hänsyn till att på längre sikt nå fram till och upprätthålla en enhetlig och effektivt fungerande kreditmarknad.

Den nu föreliggande propositionen speglar den uppfattningen att detalj-ingrepp på penning- och kapitalmarknaden är ett från de givna förutsättningarna lämpligt medel att uppnå den önskade garantien för finansieringen av i första hand bostadsproduktionen och de statliga investeringarna. Svenska bankföreningen påpekar i anslutning till detta, att ett direkt reglerande ingrepp i syfte att prioritera vissa kreditbehov innebär att marknads-mekanismen i kreditväsendet sätts ur spel genom att räntabiliteten bortkopplas som fördelningsnorm, något som inte är förenligt med sund samhällsekonomi. Kreditprioritering kan därför medföra ett mindre sparande och en lägre ekonomisk framstegstakt än eljest skulle blivit fallet.

Här gäller det i realiteten två skilda problem. Det ena avser en efter utvecklingen anpassad kassa- eller likviditetskvotslagstiftning som ett generellt verkande penningpolitiskt medel. Det andra gäller valet av politik och medel för att inom ramen för en stabil ekonomi trygga kapitalförsörjningen för vissa som centralt samhällsviktiga betraktade investeringar.

I den mån lagstiftningen om kassa- och likviditetskvoten innefattar åtgärder som fullföljer ett rent penningpolitiskt syfte så kan den enligt vår uppfattning accepteras. Men om den användes för en systematisk prioritering av vissa investeringsområden så ger den anledning till allvarlig kritik. Såsom framhållits i Svenska bankföreningens yttrande motverkar en sådan prioritering en rationell investeringsinriktning och får en produktivitetshämmande effekt. Placeringskvotslagen drabbas i särskilt hög grad av denna politik, då den vid sin tillämpning skulle medföra ett sönderbrytande av kapital-

marknadens enhetlighet, vilken för produktivitetens utvecklingen är ett primärt önskemål.

Som principiell riktlinje bör gälla att den förskjutning av kapitaltillförselns fördelning på skilda sektorer och ändamål som från tid till annan visar sig nödvändig bör uppnås inom ramen för en fri marknad. Som kortsiktigt medel kan härvid en räntedifferentiering i vissa situationer vara ändamålsenlig. Erfarenheten under senare år bör ha givit vid handen att en mera marknadsmässigt anpassad räntestruktur är väl lämpad som ekonomisk-politiskt medel i syfte att öka tillgången på långfristigt kapital inom ramen för en politik som tar sikte på att återställa en fritt fungerande kapitalmarknad.

Lösningen av kapitalförsörjningsproblemen bör sökas genom åtgärder som ökar sparandet. Härvid är det naturligt att sådana åtgärder särskilt tar sikte på att höja sparandet inom bostadssektorn. Den samlade ekonomiska politiken bör inriktas på en avveckling av existerande prioriteringsarrangemang. En lagstiftning om placeringskvoten är oförenlig med en sådan målsättning.

Som ovan framhållits kan kassareservs- eller rätt använda likviditetskvotsbestämmelser anses utgöra ett av penningpolitikens medel och betraktas som ett komplement i vissa lägen till räntepolitiken och centralbankens marknadsoperationer. Stabiliseringsutredningen ansåg det lämpligt att rörliga likviditetskvoter ingår i den penningpolitiska arsenalen, men tillägger att höjningar av likviditetskvoterna måste användas med försiktighet och helst endast utnyttjas som en chockåtgärd, avsedd att dämpa kraftiga inflationspåfrestningar. Som stabiliseringsutredningen vidare påpekar medför upprätthållandet av krav på höga likviditetskvoter under en längre tid uppenbara risker och olägenheter. De kan försvåra användandet av andra penningpolitiska medel och leda till snedvridningar på kreditmarknaden. Viktigt är att den statliga upplåningen utformas så, att den inte helt eller delvis upphäver verkan av en samtidigt förd likviditetskvotspolitik.

Vi delar stabiliseringsutredningens här i korthet refererade uppfattning, och vi betonar vikten av att likviditetskvotslagstiftningen användes på det återhållsamma sätt som stabiliseringsutredningen angivit och förutsätter dessutom att varje användning av den i prioriteringssyfte undviks.

I fråga om balansrubbningar av tillfällig och snabbt övergående natur torde riksbanken, utan att behöva tillgripa tvångsåtgärder, liksom tidigare kunna räkna med stöd och medverkan från kreditinstitutens sida. I en sådan penningpolitik ingår en rörlig räntepolitik som ett naturligt element. Vi delar stabiliseringsutredningens uppfattning att lagen om räntereglering bör kunna avskaffas. En genomförd räntereglering skulle leda till en skadlig desorganisation av kreditmarknaden. En stel reglering av inlånings- och utlåningsräntor motsvaras inte av den rikt skiftande ekonomiska verkligheten, varför i praktiken så stora modifieringar vore nödvändiga, att lagen i själva verket saknar berättigande.

Likviditetskvoten är bestämd till högst 50 % av bankens förbindelser, samtidigt som inlåning på sparkasseräkning skall inräknas i dessa. För sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit får likviditetskvoten vara högst 25 %. Kassakvoten, beräknad såsom förhållandet mellan kreditinrättningens i riksbanken inestående medel och inrättningens förbindelser, maximeras till 15 %.

Vad gäller detaljutformningen av likviditets- och kassakvotslagen skall visserligen bankernas nettoinnehav av utländska valutor inräknas bland de likvida tillgångarna. Men i tillämpningsföreskrifter skall sedan regleras hur stor del av den krävda nettosumman, som utgöres av likvida tillgångar till vilken tillgodohavanden i utländsk valuta får inräknas. Denna bestämmelse är av flera skäl otillfredsställande. Placeringar i utlandet kan inte bilda underlag för efterfrågeökning i Sverige. Någon penningpolitisk motivering kan därför inte anföras för att dessa tillgångar inte likställs med kontantkassa. Det naturliga är att de likställs och inräknas i likviditetskvotens täljare. Den av departementschefen föreslagna specialregeln kan endast motiveras från valutapolitiska synpunkter. Men riksbankens möjligheter att påverka affärsbankernas valutainnehav kvarstår oförändrad utan en ordning av föreslagen typ. Den kan dessutom inte undgå att skapa krångel vid tillämpningen. Vi anser därför att lagen bör utformas på så sätt att nettoinnehavet av utländsk valuta skall inräknas bland de likvida tillgångarna. Det sista stycket i § 4 i den föreslagna likviditets- och kassakvotslagen bör således utgå.

Lagstiftningens kvotregler finner vi inte ändamålsenliga. Med hänsyn till att bl. a. inlåning på sparkasseräkning skall ingå i nämnamnaren och vidare till de olägenheter som riskeras med alltför höga likviditetskrav — vi hänvisar till stabiliseringsutredningen — bör likviditetskvoten bestämmas till högst 40 procent för affärsbankerna och till högst 20 procent för sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit. Kassakvoten föreslår vi maximerad till 10 procent.

Åberopande det ovan anförda hemställer vi,

A. att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 98 måtte

1. avslå Kungl. Maj:ts förslag angående fortsatt giltighet av placeringskvotslagen den 25 maj 1962 (nr 257);

2. avslå Kungl. Maj:ts förslag angående fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258);

3. besluta sådan lydelse av likviditets- och kassakvotslagen den 25 maj 1962 (nr 256)

att banks nettoinnehav av utländsk valuta skall inräknas bland de likvida medlen,

att likviditetskvot enligt § 6 i likviditets- och kassakvotslagen må fastställas till högst 40 procent för affärsbankerna

och till högst 20 procent i sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit,

att kassakvot enligt § 7 i samma lag må fastställas till högst 10 procent; samt

B. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga ändringar i författningstexten.

Stockholm den 21 april 1965

Chr. von Sydow

M. Berglund

Nr 867

Av herr Nilsson i Lönsboda, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 102, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 april 1952 (nr 152) om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m., m. m.

(Lika lydande med motion nr 738 i Första kammaren)

Stockholm den 21 april 1965

Arvid Nilsson

i Lönsboda
